

MISTERSTWO (47) *sb n*

e oraz *o jasne* (tak też *Cn*).

sg N misterstwo (7). ◇ *G* misterstwa (9). ◇ *A* misterstwo (14). ◇ *I* misterstwem (11); -em (1) *KochPs*, -(e)m (10). ◇ *pl N* misterstwa (1). ◇ *A* misterstwa (3). ◇ *I* misterstwy (2).

Sł stp brak, Cn s.v. misternie, Linde XVI – XVII w.

1. *Sztuka, kunszt, umiejętność, sprawność, mistrzostwo; artificium Modrz, Cn; ars Cn (26)* : Abowiem flowá páńfkie czytłffe łá nád perły y nád łrebro ná iálnieyffe/ by też były nawięttfem miłterftwem/ rozmáyćie od wśley zmázy wypráwione. *RejPs* 17v; Gdyż to mále miłterftwo/ kiedy kámieñ leży/ Piękniey więc ná to pátrzyć/ kiedy gdzye co bieży. *RejWiz* 148v; Niemałz dziś w Polfzche iedno kupcy/ a rataie. To nawięttze miłterftwo kto do brzegu z woły/ A do Gdańfka wie drogę z żytem/ a z popioły. *KochSat* A2; ten ieft práwy miłtrż/ kto miłterftwo pokryć vmie/[...] bo gdzye ie pokaże/ thám mu zaráz credit zginie/ y wnet nie ták wziętym v ludzi będzie. *GórnDworz* E7v; *RejPos* 316v; *BudBib Sap* 14/4.

misterstwo czyje (4): Gdy klefzće ołábyeią muśi kowal zmylić/ By fie też łwym miłterftwem chciał nabárzyey siłi. *RejWiz* 119v; ten [gędziec *Aryjon*] gdy wielkie łkarby zebrał zá łwe miłterftwo we Włofzech y w Syciliey/ puścił fie do Koryntu *BielKron* 102v; *GórnDworz* E7v. *Cf* »misterstwo i rzemieśło«.

I sg w funkcji okolicznika sposobu: »misterstwem« = *po mistrzowsku* (1): miewáli też y łtárzy ludzie nieiákie dźiálá/ áboinłze naczynia tym podobne/ á przedsię miłterftwem [!] huffy łpráwowáli [*arte instructis aciebus pugnabant*]. *ModrzBaz* 113.

W przeciwstawieniu: »prawda ... misterstwo« (1): Abowiem w mowieniu/ profto zgołá więcey trzebá pátrzyć prawdy/ niżli miłterftwá [*magis veritas in dicendo quam artificium spectandum*]; y ták rozumieymy/ że ten naylepiey mowi/ ktory słowá z rzeczą zgodne mowi. *ModrzBaz* 17.

Zwroty: »[kogo] nauczyć misterstwa« (1): obiecuiąc go tákiego nauczyć miłterftwá/ iłz iego ciáło żadnym fię żelázem zránić y obrázić niemiáło *SkarŻyw* 162.

»misterstwo okazać; pokazać misterstwo [czyje]« (1;1): Obáczciełz w.m. iáko wneth łtráći łwą grácią káżdá rzecz/ ktorą człowiek zdobywáiąc fie/ á pokázuiąc miłterftwo łwe gwałthem czyni. *GórnDworz* E7v; á ieftełmy iáko márinarze/ kiedy fie im okręt rozbije/ tedy fie káždy miece do żagłu/ káždyby chciał iákie miłterftwo okázáć *RejPos* 316v.

Wyrażenia: »misterstwo kragáncowania« (1): *Chironomia, Náuká á miłterftwo kragáncowánia/ álbo kugłowánia Mącz* 51d.

»misterstwo nauki [puszkarskiej]« (1): wthym łfya chczá wyernye y pylne zachowacz podlug mego nawyęthłżego dołczyyp y Myłterftwa they nauky mey thak yako sluffze nadobrego flugá a wyernego myłtrza pułzkarłkyego *MetrKor* 37/4v.

[»misterstwo orackie«: O fortelu ogrodniczym/ á miłterftwie Oráckim. *SienHerb* 614a.]

»osobliwym misterstwem« = *wielce kunsztownie* (1): odzienie iey będzie złotem przetykáne ofobliwem miłterftwem. *RejPs* 68v.

»misterstwo warzenia« (1): *Coquinaria, Náuká á miłterftwo wárzenia. Mącz* 65a.

[»złe misterstwo«: Nie zawiódł nas bowiem w błąd ludzi wymyśl złego miŝterŝtwá [*hominum malae artis excogitatio*; ludzkiego zle⁸⁰ rzemieŝłá wymyŝlenie *Leop*] *WujBib Sap* 15/4 (*Linde*).]

Szeregi: »dowcip i misterstwo« (1): *MetrKor* 37/4v cf »misterstwo nauki [*puszkarskiej*]«.

»nauka a (albo) misterstwo [*w tym: czego* (2), *około czego* (1)]« [*szyk 2:1*] (3): *Architectura*, *Miŝterŝtwo*/ álbo nauká około budowányá. *Mącz* 14d, 51d, 65a. Cf »misterstwo kragáncowania«, »misterstwo warzenia«.

»praca i misterstwo« (1): á te księgi (widzą mi ŝie) pożyteczne/[...] ná koniec godne *Celiuŝá* náŝzego rozłádku: godne twey prace y miŝterŝtwá. *ModrzBazBud* ¶6.

»misterstwo i rzemiesło« (1): *Dam* ia temuto cieŝli má dziewczkę: bo on przes fwe miŝterŝtwo y rzemiesło moŝe ŝie z nią dobrze mieć. *HistRzym* 107.

Iron. (1): *Boć* iuŝ z gnoiem łácniefŝe miŝterŝtwo/ ledá to chłop wywiezie/ á *Włodarz* álbo *Woyt* iáki moŝe tego doŝrzeć. *RejZwierc* 107v.

a. O działalności Boga (5) : A iefŝić tę ŝtodałę [*ziemię*] *Pan* ták dziwnie ŝpráwił/ *Rozumieyŝe* żeć więŝŝe miŝterŝtwo zoŝtáwił *Tám* gdzye ŝtolec poŝtáwił *Máieŝtatu* ŝwego *RejWiz* 153v, 153v.

Zwroty: »[czyje] okazać misterstwo, [*na czym*] misterstwo pokazać« (1:1): *O* rowneŝby *thu* *Pan* fwe okazał miŝterŝtwo/ *Aby* iedno *tu* ŝtworzył *tho* zyemŝkye łoterŝtwo. *RejWiz* 115; *Ieŝli* ták przyŝionek ŝwoy/ *to* iefŝt *niebá*/ *ŝtońce*/ *gwiazdy*/ *morze*/ *ziemię*/ *nádał* y ozdobił: *dáleko* więcey ŝwoy *pokoy* y *pálec* *wktorym* *ŝam* *mieŝzka* *vbogácił*/ y więŝŝe ná *nim* miŝterŝtwo pokazał. *Skarŝywo* A3.

»misterstwem [*co*] sprawić« (1): *Który* miŝterŝtwem wielkim piéckne *niebo* ŝpráwił *KochPs* 199.

2. Sposób (5) : *Wodki* drugie *ktore* *ŝá* dobre *na* wiele niemocy *ludzki*ch/ á *inŝem* miŝterŝtwem *bywaiá* *palone*/ *nie* tak *iako* *ty* *pirwŝe* *FalZioł* II 15a.

Zwrot: »misterstwem [*co*] sprawić, działany« (1:1): *niektore* *Wodki* *rozmagitem* miŝterŝtwem *bywaiá* *działane*/ *Niegdý* *thelko* *parzeniem* *pod* *Alembikiem* *FalZioł* II 1c; *muŝiał* *by* *tho* *inŝem* *miŝterŝtwem* ŝpráwić *FalZioł* II 2c.

Wyrażenia: »dowcipne misterstwo« (1): *I* *ku* wiele vżytecznym *rzeczá*m *dowcipnym* miŝterŝtwem moŝe być [*wino białe*] *brane* *FalZioł* I 156b.

»staroŝwieckie misterstwo« (1): *To* *teŝ* *ieŝt* *nie* *zła*/ *mieć* *v* *Stáwów* *Zwódnice*/ á *ŝtároŝwieckie* *to* *ieŝt* *miŝterŝtwo*/ *niemá*łz *co* *gánić* *Strum* M4v.

3. Mądrość, nauka (4) :

misterstwo *czyje* (2): *ŝluchayŝe* *tego* *miŝterŝtwá* *Páwłowego*/ *iŝ* *mowi* *przez* *człowieká* *grzech* y *ŝmierć*/ á *nie* *przez* *duchá* ábo *ániola* *CzechRozm* 59. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »[czyje] misterstwo ukazać« (1): *Powiedzyáł* *iey*/ *rozmyŝlam* *ŝie* *ieŝlić* *mam* *ŝwoie* *miŝterŝtwo* *wkázáć*/ *ktorem* *od* *bogów* *wzyáł* *w* *Egipcie*. *Vkazał* *iey* *tedy* *tablice* *Płánet* *złote* *BielKron* 122v.

Szereg: »misterstwo a tajemnica« [*szyk 1:1*] (2): *pátrzyay* *tu* *wielkiego* *miŝterŝtwá* á *wielkiey* *táiemnice* *Páńŝkiej* *RejPos* 47, 225.

4. Dowcip, pomysłowość (1) : *Ale* *the* *žárthy* [*ludzie*] *naybárzey* *chwałá*/ *w* *ktorych* *ieŝt* *naymniey* *ŝproŝnoŝci*/ y *obrázy*/ á *naywięcey* *miŝterŝtwá* *GórnDworz* S3v.

5. Podstęp, chytróść, spryt, przebiegłość, wymyŝł; dolus *Cn* (11) : *Támŝe* *prochy* *záládzá*/ *by* *rum* *wczyńiło* *Aby* *ŝie* *do* *tey* *dziury* *k* *ŝturmu* *przypuŝciło*. *DRugie* *záŝie* *miŝterŝtwo* / *Puŝkarze* *dziááiá*/

Ogniste kule w zamek z moździerzw pułzczańią. *BielSat* [*idem BielSjem* 35]; *HistLan* F; im może na Woycie [*poborca*] nawięcey wytárgowác á wyciągnąc to nawiętfze miŕterŕtwo/ choć będzie dáleko nierowno z Vniwerŕfałem. Aleć teź y Woyt [...] da cźáfem chytrym poborcą o ziemię. *RejZwierc* 39; *BielSjem* 35.

misterstwo na kogo (1): Wfzákóz to ŕwięte było mogę rzec ŕzyderŕtwo/ A ná dzyeći niewdzięczne ofobne miŕterŕtwo. *HistLan* F.

misterstwo czyje (3): *Mącz* 65d; iź dawni niektorzi więdzy wymowce/ miedzy inym ŕwym miŕterŕtwem/ dawáli to znác chytrze ludziom/ iákoby ŕie vczyć nigdi nie mieli *Górndworz* E7v; vpátrowálem miŕterŕtwo X.K. [...] ktory miŕternie zbywáiąc/ áby z tym nie mowił/ ktoryby iemu/ doŕtáteczniey/ y porządniey (iáko vczeńŕzy [...]) ná wŕzytko odpowiędzieć [...] mógl: á mnie ŕobie obrał/ proŕtaká y nieuká. *NiemObr* 24.

W połączeniu szeregowym (1): *Cornicum oculos configere*, *Proverb*. Wronóm oczy wykłóc/ to yeŕt/ Chytróŕcy/ náuky/ Miŕterŕtwá y zdrády cziye odkryć/ chytręgo podić. *Mącz* 65d.

Szereg:»misterstwa i sztuki« (1): Tu ŕá dźiwne miŕterŕtwá/ y vćieŕzne ŕztuki: Ná owe co nam groźą Száblą álbo Luki *BielSpr* c2.

W przen (1) : Abowiem niefortuná nigdy więtfzego miŕterŕtwá ŕwego nie vżywa/ iedno gdy ŕie o tego pokuŕi kto iey figlow nigdy nie ŕkoŕtował *RejZwierc* 150.

a. *O działalności szatana* [*czyje*] (1) : iuź zemdlony [*czart*]/ iuź zniŕczony/ á iuź ze wŕzytkimi miŕterŕtwy ŕwemi w niwecz obrocony. *RejPos* 77v.

Synonimy: 1. *kunst, sztuka, umiejętność*; 2. *sposob*; 3. *mądrość, nauka*; 4. *dowcip*; 5. *chytróŕć, wymyŕł*.

Cf [**MISTERNOŚĆ**], **MISTRZOSTWO**